

ОЦІНКА ІСНУЮЧИХ МОДЕЛЕЙ І ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ „ККК” ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА

В.П. Клочан, кандидат економічних наук, доцент

Н.І. Костаневич, кандидат економічних наук, доцент

А.Г. Костирко, старший викладач

Миколаївський національний аграрний університет

У статті дано оцінку існуючим діагностики банкрутства, у т.ч. методу „ККК”. Надано результати діагностики банкрутства одного з сільськогосподарських підприємств Миколаївської області.

Ключові слова: оцінка, банкрутство, моделі, діагностика, сільськогосподарське підприємство.

Постановка проблеми. У ринковій економіці банкрутство є природним процесом конкурентної боротьби, у ході якої слабкі підприємства вибувають з цього процесу. Але в Україні банкрутство часто буває інструментом фальсифікації і зловживання, коли підприємство умисно доводять до банкрутства з метою ухилення від сплати податків, що підриває національну економіку, оскільки припиняються платежі до бюджету через перевищення зобов'язань боржника над його майном. Тому дуже важливим є своєчасне визначення ознак банкрутства. Одним з найпростіших методів діагностики банкрутства є метод „ККК”, розроблений у Миколаївському національному аграрному університеті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання аналізу фінансового стану та діагностики банкрутства висвітлено у працях таких науковців, як: М. Т. Білуха, І. О. Бланк, М. Д. Білик, М. Я. Дем'яненко, Н. М. Деєва, А. М. Ковальов, П. Т. Саблук, А. В. Чупіс, М. Г. Чумаченко, А. Д. Шеремет та ін. Проте ці питання лишаються невирішеними для застосування в окремих галузях економіки, при зміні економічної ситуації тощо.

Мета дослідження. Оцінити існуючі моделі щодо придатності їх використання для діагностики банкрутства аграрних

підприємств. Обґрунтувати застосування методу „ККК” для діагностики банкрутства сільськогосподарських підприємств.

Викладення основного матеріалу. Діагностика банкрутства складається з двох етапів: експрес-діагностика банкрутства та фундаментальна діагностика банкрутства.

Основною метою експерт-діагностики банкрутства є раннє виявлення ознак банкрутства та попередня оцінка масштабів кризового стану підприємства.

Експрес-діагностика банкрутства здійснюється за стандартними алгоритмами аналізу, постійного моніторингу фінансового стану підприємства. Методика експрес-діагностики може трактуватися як універсальна, що майже не залежить від специфічних характеристик підприємства.

Фундаментальна діагностика банкрутства орієнтована на специфіку конкретного підприємства, враховує його відмінності. Але вона більш затратна, потребує значного часу, не є ґрунтовною та докладною, не може забезпечити впевненість у правильності розрахунків.

Навіть провівши фундаментальне дослідження на можливість банкрутства, підприємство не може бути повністю впевнене в результатах діагностики, тому що основні моделі діагностики банкрутства розроблені для розвинутих країн і не відповідають реаліям української економіки.

В більшості існуючих моделей діагностики банкрутства існують такі невідповідності:

- часова невідповідність, яка передбачає застосування моделі в тому часі, в якому вона була розроблена;
- невідповідність методики визначення параметрів моделі, яка потребує точного дотримання методичних прийомів оцінки показників, що були розроблені автором моделі;
- невідповідність об'єкта оцінювання, що означає те, що оцінка вірогідності банкрутства може проводитися лише для підприємств, які відповідають вибірці, для якої було розроблено модель.

Найбільш відомими моделями визначення імовірності банкрутства є моделі західного економіста Е. Альтмана. Його п'ятифакторна модель 1968 р. розроблена для великих

корпорацій, акції яких вільно котируються на фондових біржах. Навіть п'ятифакторна модель Е. Альтмана 1983 р., яку застосовують для невеликих підприємств і рекомендується для українських підприємств, не дає стовідсоткової вірності результатів.

По-перше, Е. Альтман досліджував лише підприємства промисловості. По-друге, модель побудована за даними американських компаній, а кожна країна має свою специфіку організації бізнесу. По-третє, модель побудована за даними 60-х років, а за минулі роки економічна ситуація змінилася в усьому світі.

Багаторічна практика використання багатьох моделей імовірності банкрутства показала, що точні результати дають моделі, які описано нижче [1].

- Коефіцієнт Бівера, який розраховується як відношення різниці між чистим прибутком і нарахованою амортизацією до суми довгострокових і поточних зобов'язань за формулою:

$$Кб = (Чп - А) : (ДЗ + ПЗ), \quad (1)$$

де $Кб$ – коефіцієнт Бівера; $Чп$ – чистий прибуток; $А$ – нарахована амортизація; $ДЗ$ – довгострокові зобов'язання; $ПЗ$ – поточні зобов'язання.

- Модель Альтмана 1983 р., яка складається з п'яти коефіцієнтів, у т.ч. коефіцієнта рентабельності активів, оборотності активів, коефіцієнта фінансової стабільності тощо:

$$Z83 = 3,107K1 + 0,995K2 + 0,42K3 + 0,847K4 + 0,717K5, \quad (2)$$

де $K1$ – відношення прибутку до сплати відсотків до активів; $K2$ – відношення виручки до активів; $K3$ – відношення балансової вартості власного капіталу до залученого; $K4$ – відношення реінвестованого прибутку до активів; $K5$ – відношення власних обігових коштів до активів.

- R – модель Іркутської академії, яка складається з чотирьох показників, у т.ч. з коефіцієнта рентабельності власного капіталу, оборотності активів, коефіцієнта рентабельності продукції тощо:

$$R = 0,38K1 + K2 + 0,054K3 + 0,63K4, \quad (3)$$

де $K1$ – відношення оборотного капіталу до середньорічної суми активів; $K2$ – відношення чистого капіталу до середньорічної суми власного капіталу; $K3$ – відношення виручки до середньорічної суми активів; $K4$ – відношення чистого прибутку до сукупних затрат.

- Модель О. О. Терещенка, яка складається з шести показників, в т.ч. коефіцієнта абсолютної ліквідності, рентабельності активів, рентабельності продаж, оборотності основних засобів тощо:

$$Z_{TEP} = 1,5X1 + 0,08X2 + 10X3 + 5X4 + 0,3X5 + 0,1X6, \quad (4)$$

де $X1$ – відношення середньорічної суми грошових коштів до середньорічної суми зобов'язань; $X2$ – відношення середньорічної суми валюти балансу до середньорічної суми зобов'язань; $X3$ – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів; $X4$ – відношення прибутку від реалізації до суми виручки від реалізації; $X5$ – відношення середньорічної суми виробничих запасів до суми виручки; $X6$ – відношення виручки від реалізації до середньорічної суми основних засобів.

- Модель Спрінгейта, яка складається з чотирьох показників, в т.ч. коефіцієнта оборотності активів, рівня рентабельності активів, рентабельності короткострокових зобов'язань тощо:

$$Z = 1,3A + 3,07B + 0,66C + 0,4D, \quad (5)$$

де A – відношення робочого капіталу до активів; B – відношення прибутку до сплати податків до активів; C – відношення прибутку до сплати податків до короткострокових зобов'язань; D – відношення виручки від реалізації до активів.

- Метод „ККК”, розроблений викладачами МНАУ, який складається з п'яти показників, у т.ч. рівня рентабельності активів, коефіцієнта автономії і трьох показників ліквідності (абсолютної, швидкої і покриття). Якщо рівень рентабельності має позитивне значення, а коефіцієнти фінансового стану знаходяться в межах нормативу, показник оцінюється в 20 балів [2].

Якщо підприємство отримує менше 60 балів – йому загрожує банкрутство. Метод „ККК”, як і решта моделей діагностики банкрутства, складається з показника фінансових результатів (рівня рентабельності активів) і показників фінансового стану. В аналізованих моделях серед показників фінансового стану є показники ділової активності, які відсутні в „ККК”, оскільки не мають нормативного значення. Метод „ККК” був розроблений за результатами експертної оцінки викладачів МНАУ. Практика показала, що цей метод зручно використовувати для оцінки імовірності банкрутства.

За вищеописаними моделями було проведено діагностику банкрутства ТзДВ ім. Т. Г. Шевченка Новоодеського району Миколаївської області. Результати розрахунків наведено в таблиці.

Таблиця

Оцінка імовірності банкрутства ТзДВ ім. Т.Г. Шевченка Новоодеського району*

Моделі	Норматив	Фактичні значення розрахунків у			Імовірність банкрутства		
		2010 р.	2011 р.	2012 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Коефіцієнт Бівера	> 0,2	1,7	-3,4	-0,9	-	+	+
Z83 Альтмана	> 1,23	4,64	2,47	0,75	-	-	+
R-модель Іркутської академії	> 0,42	0,64	-0,2	-0,68	-	+	+
О. Терещенка	> 2,0	16,3	5,2	-3,5	-	-	+
Спрінгейта	> 0,862	2,6	-1,2	-0,68	-	+	+
Метод „ККК”	60-100 балів	80 балів	40 балів	40 балів	-	+	+

Як свідчать дані таблиці, у 2010 році за всіма моделями банкрутство ТзДВ ім. Т. Г. Шевченка не загрозувало. У 2011 році за більшістю моделей, у т.ч. „ККК”, зазначеному підприємству банкрутство загрожує. Це підтверджується і результатами оцінки за 2012 рік, коли за всіма моделями досліджуваному підприємству загрожує банкрутство.

Висновки. Процес діагностики банкрутства є важливим напрямком фінансового аналізу. Для оцінки імовірності

банкрутства сільськогосподарським підприємствам рекомендується обирати моделі, які дають найточніші результати. Як показало дослідження, такими моделями є: R-модель Іркутської академії, модель Спрінгейта, коефіцієнт Бівера, метод „ККК”.

Список використаних джерел:

1. Клочан В.П. Оцінка моделей діагностики банкрутства / В. П. Клочан, Н. І. Костаневич, А. Г. Костирко // Економіка АПК. — 2010. — №1. — С. 97 — 101.
2. Використання методу коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства / В.П. Клочан, В. Ф. Клочан, Н. І. Костаневич, А. Г. Костирко // Економіка АПК. — 2008. — №7. — С. 54 — 55.
3. Рязяєва Т. Г. Зарубіжні методики визначення ймовірності банкрутства підприємства / Т. Г. Рязяєва, І. В. Стасюк // Вісник Хмельницького національного університету. — 2010. — Т.1, №3. — С.177 —181.

*В.П. Клочан, Н.И. Костаневич, А.Г. Костырко. **Оценка существующих моделей и использование метода „ККК” для диагностики банкротства.***

В статье дана оценка существующих моделей диагностики банкротства, в т.ч. метод „ККК”. Приведены результаты диагностики банкротства одного из сельскохозяйственных предприятий Николаевской области.

*V. Klochan, N. Kostanevich, A. Kostyrko. **The assessment of existing models and use of the "KKK"- method for the diagnosis of bankruptcy.***

There is an assessment of the modern models of bankruptcy diagnostic including "KKK"- method in this article. The results of bankruptcy diagnostic of one of the agricultural enterprises of Nikolayev region are given.